

Tillämpning av tobakslagen på vätskor med en karakteristisk doft eller smak

Valvira utfärdar med stöd av 6 § i tobakslagen ([549/2016](#)) en anvisning om tillämpning av tobakslagen på flytande produkter som har en karakteristisk doft eller smak och som kan användas både som livsmedel och genom förångning med hjälp av en elektronisk cigarett eller på annat motsvarande sätt.

Lagstiftning

Med nikotinfri vätska för förångning avses enligt 2 § 20 punkten i tobakslagen annan vätska än nikotinvätska som är avsedd för förångning med hjälp av en elektronisk cigarett eller på något annat motsvarande sätt.

Med karakteristisk doft eller smak avses enligt 2 § 25 punkten i tobakslagen en doft eller smak av annat än tobak, till följd av en tillsats eller kombination av tillsatser, som är tydligt märkbar före eller under användningen av en tobaksprodukt, nikotinvätska eller nikotinfri vätska för förångning.

Enligt 3 § i tobakslagen tillämpas lagen inte på läkemedelspreparat för vilka försäljningstillstånd har beviljats enligt 21 § i läkemedelslagen eller på vilka 2 § 4 mom. i läkemedelslagen ska tillämpas och inte heller på produkter som omfattas av narkotikalagen ([373/2008](#)) eller lagen om produkter och utrustning för hälso- och sjukvård ([629/2010](#)).

Med stöd av 11 § 1 mom. 1 punkten får till konsumenten inte säljas eller på annat sätt överlåtas cigaretter eller rulltobak med en karakteristisk doft eller smak.

Enligt 24 § 1 mom. 2 punkten får nikotinvätska för användning i elektroniska cigaretter säljas eller på annat sätt överlåtas till konsumenter endast om vätskan inte har sådana egenskaper och vätskan inte innehåller sådana tillsatser som enligt 11 § 1 mom. 1–6 punkten är otillåtna i tobaksprodukter.

Vad som föreskrivs i 24 § 1 mom. 2–4 punkten tillämpas enligt lagens 25 § även på nikotinfri vätska för förångning.

I 96 § i tobakslagen föreskrivs att om kommunen i sin tillsynsuppgift inom sitt område upptäcker verksamhet som strider mot denna lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av den, kan kommunen förbjuda denna verksamhet.

Enligt 71 § 1 mom. i tobakslagen får tobaksprodukter, tobakssurrogat, elektroniska cigaretter, nikotinvätskor och deras varumärken inte hållas synliga i detaljhandel med tobaksprodukter, tobakssurrogat, rökstillbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor.

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

Enligt 2 mom. i samma paragraf gäller förbudet mot framläggande dock inte sådana försäljningsställen med egen ingång som nästan uteslutande säljer sådana produkter som avses i denna lag, om produkterna och deras varumärken inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

Enligt 120 § 5 mom. tillämpas förbudet mot karakteristisk doft eller smak som avses i 25 § på nikotinfri vätska för förångning från och med den 1 januari 2017.

Bakgrund

Av 25 § i tobakslagen tillsammans med 24 § 1 mom. och 11 § 1 mom. följer, att till konsumenten inte får säljas eller på annat sätt överlåtas nikotinfri vätska för förångning med en karakteristisk doft eller smak.

Ett flertal detaljförsäljare har saluhållit olika vätskor med karakteristisk smak (nedan kallade "smakvätskor"), som med hjälp av en elektronisk cigarett kan användas för förångning och som i vissa fall kan betraktas som nikotinfria vätskor för förångning på det sätt som avses i 2 § 20 punkten i tobakslagen. Smakvätskor kan också vara lämpliga att användas som livsmedel och de kan även kallas livsmedelssmaker eller -aromer.

Tillämpningen av tobakslagens bestämmelser på smakvätskor kan lämna rum för tolkning, och det finns tills vidare ingen rättspraxis. Anvisningar har efterlysts till stöd för tillämpningen av tobakslagen om i vilken omfattning tobakslagen ska tillämpas på smakvätskor.

Anvisningen är avsedd till stöd för tillsynsarbetet och beslutsfattandet för de myndigheter som utövar tillsyn över tobakslagen. Därtill är anvisningen avsedd för kännedom för tillverkare, importörer och försäljare av produkter som avses i tobakslagen, som kan få stöd av anvisningen när de planerar sin verksamhet och säkerställer att den är lagenlig. Anvisningen uttrycker Valvira's uppfattning om hur 25 § i tobakslagen ska tillämpas på smakvätskor.

Huvudsaker i nötskal

Det är möjligt att en produkt samtidigt är en nytting som lyder under livsmedelstiftningen och en nikotinfri vätska för förångning som lyder under tobakslagen.

Helhetsbedömningen i varje enskilt fall avgör om produkten ska betraktas som en nikotinfri vätska för förångning. I bedömningen bör man i varje enskilt fall beakta helheten av de faktorer som kan upptäckas utvändigt.

Om en specialaffär för produkter som avses i tobakslagen säljer smakvätskor är de i regel nikotinfria vätskor för förångning.

Om kommunen observerar verksamhet inom sitt område som strider mot tobakslagen kan kommunen förbjuda denna verksamhet.

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

Livsmedel som säljs i en specialaffär kan påverka det förbud mot framläggande som avses i 71 § i tobakslagen och avvikelser från förbudet enligt 2 mom. i samma paragraf.

Livsmedel och nikotinfria vätskor för förångning

Tobakslagens 3 § anger de situationer där tobakslagen inte tillämpas. Begränsningarna i tillämpningen av tobakslagen omfattar inte produkter som avses i livsmedelslagen (23/2006). Det är därför möjligt att en produkt samtidigt är både ett livsmedel och en nikotinfri vätska avsedd i tobakslagen. Detta antyds även i förarbetena till tobakslagen.¹ Livsmedelssäkerhetsverket Evira planerar, styr, utvecklar och verkställer livsmedelstillsyn nationellt. Utöver Evira sköts uppgifter som hänför sig till livsmedelstillsyn också bl.a. av regionförvaltningsverken och de kommunala myndigheterna.

Om en smakvätska samtidigt är ett livsmedel och en produkt som regleras av tobakslagen, och specialbestämmelser inte finns om vilken lag som tillämpas i konfliktsituationer bör bestämmelser i mån av möjlighet tillämpas parallellt. Om sådana situationer förekommer där bestämmelserna i båda lagar inte kan tillämpas samtidigt, ska fallet enligt Valvira uppfattning avgöras med iakttagande av allmänna medel för lagtolkning för att avgöra konfliktsituationer.² I tillsynsverksamheten ska man dessutom iaktta rättsprinciperna inom förvaltningen enligt 6 § i förvaltningslagen (434/2003).

Om användningsändamål

I första hand ska det avgöras om tobakslagen ska tillämpas på produkterna, alltså om det är fråga om nikotinfri vätska för förångning enligt tobakslagen som omfattas av förbudet mot karakteristisk doft eller smak. Det som är avgörande för definitionen är produktens verkliga användningsändamål. När saken övervägs bör man i det enskilda fallet beakta de yttre omständigheterna som en helhet. Utredning kan erhållas till exempel utifrån anmälningar som gjorts av konsumenter eller andra myndigheter, inspektionsbesök eller utlåtanden av näringsidkare.³

Med stöd av definitionsbestämmelsen i 2 § 20 punkten i tobakslagen behöver användningsändamålet av smakvätskan inte vara upphöjt på det sättet att det skulle förutsätta exempelvis förångning av vätskan med hjälp av elektronisk cigarett som uteslutande eller huvudsakliga ändamål. Vilken nivå av ändamål som helst räcker i sig, om det kan observeras av omständigheterna som helhet.⁴ Avgörande betydelse får alltså inte tilldelas enbart den dosering av produkten som används med hjälp av elektronisk cigarett eller på annat motsvarande sätt vid förångning, och inte heller om produkten eventuellt har något annat användningsändamål än förångning.

¹ Se t.ex. regeringens proposition 15/2016 rd s. 43.

² Om konflikter uppstår åsidosätts, enligt hävdvunnen praxis, allmänna bestämmelser av specialbestämmelser och en tidigare bestämmelse av en senare utfärdad bestämmelse. I kvistiga tolkningsfrågor bör man beakta syftet med lagstiftningen, som för tobakslagens del framgår av 1 §.

³ Se 6 kap i förvaltningslagen (434/2003) om utredning av ärenden och hörande av parter.

⁴ Definitionerna i tobakslagens 2 § anger om en produkt huvudsakligen eller uteslutande är avsedd att användas för ett visst ändamål för att uppfylla definitionen. Se till exempel definitionerna av piptobak och röktilbehör i 2 § 8 och 16 punkten i tobakslagen.

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

Valvira anser att man vid bedömningen av användningsändamålet åtminstone ska ta hänsyn till följande omständigheter:

- Detaljförsäljningsstället för produkten och därav föranlett samband med produkter som avses i tobakslagen;
- Produktens samband med de produkter som lyder under tobakslagen till följd av detaljhandelsförpackningen, utseendet⁵, varumärket eller annan motsvarande omständighet;
- De uppgifter som detaljförsäljarens representant har lämnat muntligen, skriftligen eller på annat sätt om produktens användningsändamål och/eller användningsmöjligheter; och
- De uppgifter som tillverkaren eller importören har lämnat om produktens användningsändamål och/eller användningsmöjligheter.

Förteckningen är avsedd att tjäna som exempel, och även andra omständigheter än de som nämns i förteckningen kan i praktiken ha betydelse. Om någon omständighet i samband med saluförandet av produkten bildar ett sådant samband mellan smakvätskan och produkter som lyder under tobakslagen, att konsumenten i genomsnitt kan observera produktens lämplighet för användning med hjälp av elektronisk cigarett, bildar detta en stark grund för misstanke om att smakvätskan är avsedd att användas med hjälp av elektronisk cigarett eller på annat motsvarande sätt för förångning på det sätt som avses i 2 § 20 punkten i tobakslagen.

Smakvätskans samband med elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller med tillverkare, importörer eller säljare av sådana kan anses vara särskilt väsentligt. Nikotinfria vätskor ska därför i regel betraktas som nikotinfria vätskor för förångning, om de säljs på ett försäljningsställe som specialiserat sig på elektroniska cigaretter och nikotinvätskor.

När kommunen vidtar tillsynsåtgärder på grund av brytande mot 25 § i tobakslagen ska det i övervägandet av påföljd beaktas hur klandervärd verksamheten har varit.

Exempel på bedömning av användningsändamål

Tobakslagen innehåller ett flertal bestämmelser vilkas tillämpning förutsätter bedömning av produktens användningsändamål.⁶ Nedan ges fiktiva exempel och anvisningar om avgöranden som gäller prövning av användningsändamålet för en nikotinfri vätska.

Exempel 1: En detaljförsäljare som specialiserat sig på elektroniska cigaretter driver en specialaffär som nästan uteslutande säljer produkter som avses i tobakslagen. Största delen av sortimentet i affären består av elektroniska cigaretter med tilläggsdelar och tillbehör samt vätskor som

⁵ Ett exempel på produktdesign är pipettflaskan som används i detaljförsäljning av nikotinvätskor och som skiljer sig från typiska flaskor med skruvkork som används för smakaromer avsedda enbart för livsmedelsbruk.

⁶ Ett exempel är bestämmelserna om rökstillbehör i fråga om cigarettändare. Med rökstillbehör avses enligt 2 § 16 punkten i tobakslagen ett tillbehör eller redskap som huvudsakligen är avsett att användas vid tobaksrökning eller för förberedelse till tobaksrökning.

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

lämpar sig att användas i elektroniska cigaretter. Konsumenter kommer vanligen till affären enkom för att köpa dessa produkter. Försäljarens representant berättar i affären att de smakvätskor som saluförs är livsmedel, eftersom de benämns som livsmedelssmakvätskor och är avsedda för smaksättning av läskedrycker som också finns till salu i affären. Om köparen så önskar kan de också användas för förångning med hjälp av en elektronisk cigarett.

Anvisning för avgörande: Produkten saluförs på ett försäljningsställe enligt 71.2 § i tobakslagen som tillhandahåller elektroniska cigaretter, och produkten lämpar sig för förångning med hjälp av en elektronisk cigarett. Det ska anses vara sannolikt att konsumenten utgående från affärens sortiment föreställer sig att produkten uttryckligen är lämplig att användas med hjälp av en elektronisk cigarett. I det ifrågavarande fallet är smakvätskorna sannolikt avsedda för förångning med hjälp av en elektronisk cigarett eller på annat motsvarande sätt, och smakvätskorna utgör nikotinfri vätska för förångning enligt 2 § 20 punkten i tobakslagen för vilken förbudet mot karakteristisk doft och smak tillämpas. Vätskor får inte säljas eller på annat sätt överlåtas till konsumenter.

Exempel 2: En stormarknad säljer flytande livsmedelssmaker och aromer, som finns i hyllan för bakning och kryddor, och vilkas varumärken är sådana som normalt förknippas med matlagning och bakning. Stormarknadens sortiment omfattar dessutom produkter som regleras av tobakslagen, inklusive elektroniska cigaretter som överläts från kassorna. Försäljningen av smakvätskor har separerats från försäljningen av i tobakslagen reglerade produkter genom ett fysiskt avstånd, och försäljningen av dem har inget annat utvändigt konstaterbart samband med de produkter som ingår i tobakslagen. När man frågar om saken vid kassan berättar personalen att smakvätskorna är avsedda för livsmedelsbruk.

Anvisning för avgörande: Försäljningen av smakvätskor kan i detta fall inte observeras ha något sakligt samband med försäljningen av produkter som lyder under tobakslagen, förutom det gemensamma försäljningsstället. Inuti försäljningsstället har smakvätskor och elektroniska cigaretter separerats från varandra genom fysiskt avstånd. Bedömt som en helhet uppfyller smakvätskorna inte tobakslagens definition om nikotinfria vätskor för förångning. Förbudet mot karakteristisk doft eller smak enligt 25 § i tobakslagen tillämpas inte i detta fall, utan produkterna får överlåtas till konsumenter.

Förbud mot framläggande och smakvätskor

Tobaksprodukter och vissa andra produkter samt deras varumärken får inte hållas synliga i detaljförsäljningen av tobaksprodukter, tobakssurrogat, röktilbehör, tobaksimitationer, elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor. Förbudet mot framläggande gäller dock inte sådana försäljningsställen med egen ingång som nästan uteslutande säljer sådana produkter som avses i tobakslagen, om produkterna och deras varumärken inte är synliga från utsidan av försäljningsstället. Förbudet mot framläggande behandlas närmare i [Valvira's anvisning om förbud mot framläggande av produkter som avses i tobakslagen](#) (anvisning 4.8.2016, 14/2016).

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

Tobakslagen ställer exakta och höga krav på avvikelser från förbudet mot framläggande. Därför kan till exempel en specialaffär för elektroniska cigaretter inte ha ett omfattande sortiment av andra än de produkter som avses i tobakslagen. Även arten av de övriga produkterna som saluhålls kan ha betydelse, men den ska inte tilldelas avgörande betydelse, eftersom avvikelserna endast kan tillämpas på ett sådant försäljningsställe som kvantitativt sett nästan uteslutande säljer produkter som avses i tobakslagen.

Särskilt detaljförsäljarens verkliga avsikt ska beaktas i tolkningen. Om försäljningsstället har ett stort urval av smakvätskor, kan detaljförsäljaren inte uppriktigt betrakta dem enbart som smakvätskor som klassificeras som livsmedel och samtidigt hänvisa till att försäljningsstället nästan uteslutande säljer produkter som avses i tobakslagen.⁷ Om detaljförsäljaren betraktar smakvätskorna endast som livsmedel med den uppenbara avsikten att undvika tillämpningen av förbudet mot karakteristisk doft eller smak enligt 25 § i tobakslagen, och detaljförsäljaren de facto inte avser att sälja produkterna enbart för användning som livsmedel, ska fallet avgöras enligt detaljförsäljarens verkliga avsikt. När en smakvätska säljs på ett försäljningsställe som specialiserat sig på produkter som lyder under tobakslagen är det sannolikt, att näringsidkarens verkliga avsikt är att sälja den nikotinfria vätskan för förångning med hjälp av elektroniska cigaretter. Således kan det anses, att man i specialaffärer för produkter som lyder under tobakslagen i fråga om smakvätskor snarare bör tillämpa förbudet mot karakteristisk doft eller smak än att man i affärer som omfattas av förbudet mot framläggande skulle tillämpa förbudet mot framläggande.

Bedömning av användningsändamålet i näthandeln

Förbudet mot distansförsäljning (tobakslagens 58 §) gäller inte nikotinfria vätskor för förångning, och de får alltså även säljas till exempel i näthandeln. Bland annat detaljförsäljningen av dessa produkter är däremot föremål för en noggrann reglering och den är också förknippad med många andra krav som ställs i tobakslagen. Försäljningen på internet har behandlats närmare i [Valvira anvisning om tobakslagen och detaljförsäljningen på internet](#) (anvisning 13.7.2017, 8/2017), och denna anvisning fokuserar närmast på bedömning av huruvida en smakvätska utgör en sådan nikotinfri vätska för förångning som avses i tobakslagen. Det bör noteras att definitionen av produkten och lagstiftningen även föranleder andra betydande krav som inte behandlas närmare i denna anvisning.

Bedömningen av användningsändamålet för en smakvätska kan vara förknippad med särskilda drag, om nämnda produkter saluhålls i näthandeln. I näthandeln säljs produkterna på distans via datanätet utan att parterna är samtidigt närvarande. I dessa fall ska man vid bedömningen av smakvätskans användningsändamål i tillämpliga delar iaktta ovan relaterade principer, och varje fall ska avgöras utifrån en helhetsbedömning av de omständigheter som kan upptäckas utvändigt. Väsentliga faktorer som ska beaktas när produktens användningsändamål bedöms har behandlats ovan på sidan 4.

⁷ Ett faktum som tyder på samma resultat är att smakämnen som används i livsmedel inte utgör en sådan livsmedelsgrupp som allmänt intresserar en bred konsumentgrupp och som vanligen säljs i specialaffärer. Däremot kan det allmänt anses vara vanligt att till exempel kvällstidningar och godis säljs i specialaffärer.

Dnr V/6284/2018

6.2.2018

Sambandet mellan produkter som lyder under tobakslagen, deras varumärken eller i tobakslagen avsedda kommersiella aktörer och smakvätskor kan anses ha en väsentlig betydelse också i näthandeln. Ett sådant samband kan framgå på olika sätt och manifesteras sig i datanätet till exempel på följande sätt:

- Ömsesidig länkning eller enkelriktad hyperlänk;
- Ömsesidig eller enkelriktad reklam och/eller marknadsföring;
- Annan än försäljningsfrämjande information och kommunikation;
- Sambandet med elektroniska cigaretter, nikotinvätskor eller deras varumärken, tillverkare eller detaljförsäljare som framgår av webbplatsens eller webbhandelns utseende; eller
- Andra omständigheter som kan upptäckas utvändigt.

Förteckningen är avsedd som ett exempel, och även andra omständigheter än de som nämns i förteckningen kan i praktiken ha betydelse. Särskilt smakvätskans samband med elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor och deras tillverkare, importör eller försäljare kan anses vara väsentligt. Smakvätskor ska i regel anses vara avsedda för förångning, om de är av samma varumärke som elektroniska cigaretter eller nikotinvätskor.

Författningar

Tobakslagen (549/2016) 3, 25 och 96 § samt 2 § 20 och 25 punkten, 11 § 1 mom. 1 punkten, 24 § 1 mom. 2 punkten, 71 § 1–2 mom. och 120 § 5 mom.

Mer information

Mer information ges vid behov av jurist Isabella Lencioni, tfn 0295 209 358.

Direktör *Jussi Holmalahti*
Jussi Holmalahti

Jurist *Isabella Lencioni*
Isabella Lencioni